

416

417

Čistě technicky je Ježek mnohavrstvý ze silného průhledného astralonu a ultrafánových tenkých náložek, které se na něj pokládají. Vzniká tak efekt živé tonální kresby, tonální vibrace. Nelze to pochopit bez podrobného vysvětlení.

Astralon je podbarven titanovou bělobou s měkkým malířským přechodem na krajích, aby textura odpovídala budoucímu směru bodlin postavy.

Dále se titanová běloba tónuje akvarelem, zalévá se a vtírá do nejjemnějších prohlubní textury, čímž vytváří malířskou vibraci.

Často se mě ptají, jaké materiály Frančeska používá, a myslí si, že jsou to nějaké zvláštní drahé barvy. Domnívají se, že pracuje s olejovými barvami. Používá je, ale zřídka. Jejimi základními prostředky jsou – akvarel, pero, tuš; Fraňa mě vždycky prosí, abych jí koupil jakoukoli školní sadu, kterou používají děti v základní škole. A já chápu, proč ji lákají právě tyto barvy. Mají jemnou gradaci, kterou, bohužel, drahé akvarelové barvy nemají. Frančeska používá omezenou paletu maximálně tří čtyř barev. Někdy otevírá kvůli barevným akcentům drahé dovozkové akvarelové barvy, ale to jen velmi zřídka. První silná vrstva postavy se dělá velmi pečlivě. Na tom, jak bude propra-

418

416
Frančeska Jarbusovová. *Postava Ježka*. Detail koláže *Ježek v mlze*. 1975. Kombinovaná technika.

417
Dítky postavy Ježka. 1975. Kombinovaná technika.

418
Výtvarnice Frančeska Jarbusovová. Autor koláže Jurij Norštejn. *Ježek v mlze*. 1975, 2000.

covaná tato prvotní textura, závisí organičnost spojení se s ní všech následných vrstev. (Později budeme podrobně hovořit o malbách Paula Kleea, o hudbě textur. S Frančeskou jsme dost podrobně studovali jeho jednotlivé práce, bohužel, ve špatných reprodukcích.) Dalším stadiem je ještě jedna vrstva, již se obohacuje předešlá textura. Na tento tenký ultrafán Frančeska maluje titanovou bělobou

bodliny. Pracuje bleskově, jako čínský nebo japonský výtvarník. Dotyky štětce na ultrafán nesnášejí žádné opravy. Potom udělá ještě jednu vrstvu, a jakmile barva uschne, vtírá do vzniklé textury akvarelovou směs.

419

420

421

419

Frančeska Jarbusovová. *Dílky postavy Ježka - vrchní náložka - bodliny*. 1975.

420

Frančeska Jarbusovová. *Dílky postavy Ježka*. 1975.

421

Frančeska Jarbusovová. *Postava Ježka složená z jednotlivých dílků*. 1975.

V těchto chvílích mi Frančeska něčím připomíná Bradburyho¹⁶¹ hrdinku, kněžku z jeho výjimečného díla *Pampeliškové víno*. Poloslepá stařena prodlužovala svá vidění čichem. Nořila své vidoucí prsty do různých koření a míchala směs, jejíž složení znala pouze ona. Zdůrazňovala jídlo duševní inspirací. Fran-

česka vtírá akvarel prsty a dlaní. Palec pravé ruky je podle mě jejím základním pracovním nástrojem.

Následuje posvátný moment spojení vrstev. Samozřejmě, most jejich proměny do jediného celku v mnohém závisí na přípravě první vrstvy.

Samozřejmě, chápete, že vrchní ultrafánová náložka s čárkami bodlin přesahuje astralonový základ, čímž překrývá jeho konturu. Zamlžené prostředí dotváří Ježkovu siluetu a měkce obestírá jeho tvary. Záběr je dovršen spojením pevné konstrukce postavy s nejasným prostředím.

Postava a prostor – to je nekonečné téma. Když umistujete postavu do prostředí (do jeho specifiky, vůně, příchutě; obecně, kamkoli), musíte si v duchu představit přední neviditelnou kulisu. Pak se můžete dobrat pocitu prostoru mezi postavou a vrstvou plátna. Bez atmosféry je postava bezmocná. První bušení srdce z reality jsem zažil v dětství, když jsem ji uviděl převrácenou na matnici „fotokoru“.

422

Režisér Jurij Norštejn. *Ježek v mlze*. Detail záběru.

422

Fotoaparát „Máma ráda, táta rád, že koupili aparát“

(V. Majakovskij)

Na první fotografii, kterou jsem kdy viděl, jsem já s bratrem. Je mi dva a půl roku a bratři asi čtyři. Na druhou stranu jsem, napodobuje rukopis dospělých, něco napsal. Nakreslil jsem několik obloučků a háčků, které připomínají vlny nebo letící ptáky.

Probírat se krabicí s fotografiemi je moje oblíbená zábava. Krabice je od bot a je převázaná křížem krážem páskem z mamčinčina županu. Pracně rozvazuji uzel a objevuje se hromada fotografií... Na jedné sedí lidé okolo stolu s rozloženými papíry. U jednoho ze sedících zaznamenávám holou hlavu, ve stojící postavě poznávám tátu.

423

Je mladý, vysoký, ruku má položenou na opěradle židle a upřeně hledí na stůl, evidentně posuzují nějakou práci. Podivné pozadí – úzké světlé obdélníky po celé stěně. Později jsem vše pochopil. Otec pracoval v truhlářské dílně a ty obdélníky jsou čela prken složených podél celé stěny, odzdola nahoru, jako polena v kůlně. Na druhé fotce je sváteční stůl v perspektivě, kolem něho sedí mně známé tváře, vzadu za nimi je oválné zrcadlo. Poznávám tátu, vedle něho je máma, obtěžkaná mým starším bratrem (tenkrát jsem nechápal, proč má tak velké břicho). Za mámou je nějaký neznámý člověk, vzadu moje milovaná teta Nina, potom strejda Paša, teta Máňa, strejda Izák a teta Soňa, vlastní sestra mé babičky.

Pozorně si prohlížím tváře, dívají se na mne právě v tom vzdáleném okamžiku zastaveného času. Veselé tváře. Ještě nevědí, že za dva roky bude válka a ten, který sedí za mámou, půjde na frontu a vzápětí zemře. Táta povolají do armády hned v prvních dnech války. V září 1941 bude máma, tehdy už se mnou těhotná a se starším bratrem v náruči,

evakuována do vesnice Andrejevka pod městem Penzou. Tam mě 15. září porodí. Ale to všechno se teprve stane, ale zatím na fotografii sedí sobě blízcí lidé, klidní ve svém štěstí.

Co pro mě znamená fotografie? Je to prostor, rozvíjející se v čase podle mé vůle. Pod mým pohledem běží čas na fotografii dopředu i dozadu. Tím, že pozoruji ty nejdrobnější detaily, jako bych natáčel svůj film. Nemám kam spěchat. Čtu fotografii jako knihu, a pokaždé

424

425

jinak. Procházím s ní hermetičností času a spojují se mi v ní dva obrazy – reálný (ty lidi jsem znal) a ten na fotografii.

Na dalším snímku vidím velmi krásnou ženu – vlasy má hladce sčesané do stran s pěšinkou na straně, žhavé oči, nápadný nos, plné rty. Je to mámina přítelkyně, teta Sára.

Je to opravdu ona, mladá a urostlá, když já ji znám jako tlustou a těžkopádnou ženu? Opravdu se také jmenuje Sára? Vždyť podle zvuku by jméno Sára mělo patřit stařeně.

423 _____
Pracovní porada. 30. léta.

424 _____
Mojí příbuzní a rodiče v našem pokoji v Marjině háji. 1939, 2007. Fotografie Berko Lejboviče Norštejna. Fotomontáž Maxima Granika.

425 _____
Teta Sára. 1938.